

Doc. Ing. arch. akad. arch. Ivan Gürtler

KONCEPCIA BUDOV PRE VZDELÁVANIE V DIELE E. BELLUŠA

V bohatom súbornom diele Emila Belluša je možné nájsť takmer všetky typologické druhy stavieb, medzi nimi aj objekty pre vzdelávanie rôznej kategórie: od základných cez stredné až po vysoké školy. Neobišiel ani problematiku nadväzného typologického druhu, a to študentské internáty. Riešil ich nielen ako solitérne objekty, ale začleňoval ich do jestvujúcich urbanistických štruktúr sídiel: od dediny až po mesto, resp. ich tvoril ako súčasť urbanistických súborov a celkov.

Emilovi Bellušovi nikdy nebola ľahostajná výchova mladej generácie a získanie vzdelania - od základného, až po vysokoškolské vzdelanie. Vo svojej spoločenskej angažovanosti architekta poukazoval na potrebu zvyšovania vzdelanostnej úrovne a výchovu vlastnej inteligencie. Nielen ju proklamoval, ale staval sa k nej veľmi konkrétne tvorbou konceptov a zámerov, štúdiami, projektmi a nakoniec i realizáciami škôl a súborov výchovno-vzdelávacích inštitúcií. Možno uvediem Bellušove diela, ktoré mnohí nepoznate.

Ľudová škola v Novom Meste nad Váhom by mala byť prvou Bellušovou stavbou tohto typologického druhu, krátko po ukončení štúdií architektúry na Českom vysokom učení technickom v Prahe. Jej datovanie je rozporuplné, ale pravdivé budú fakty zapísané v školskej kronike:

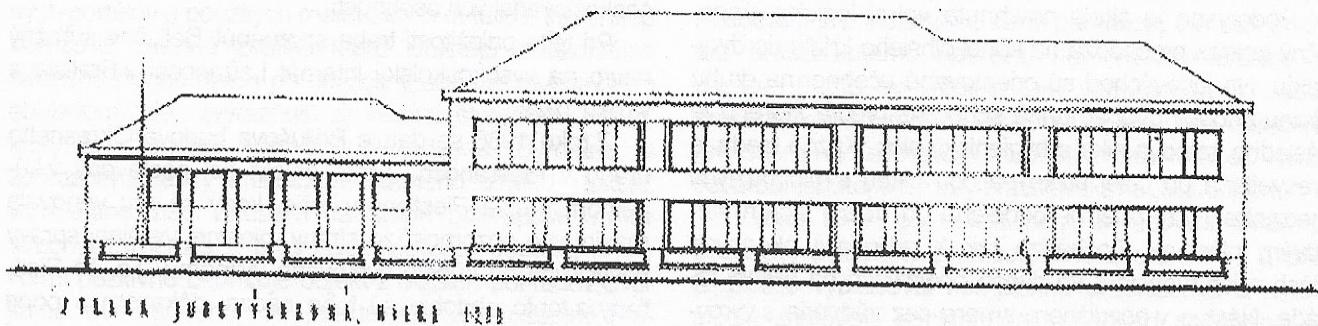
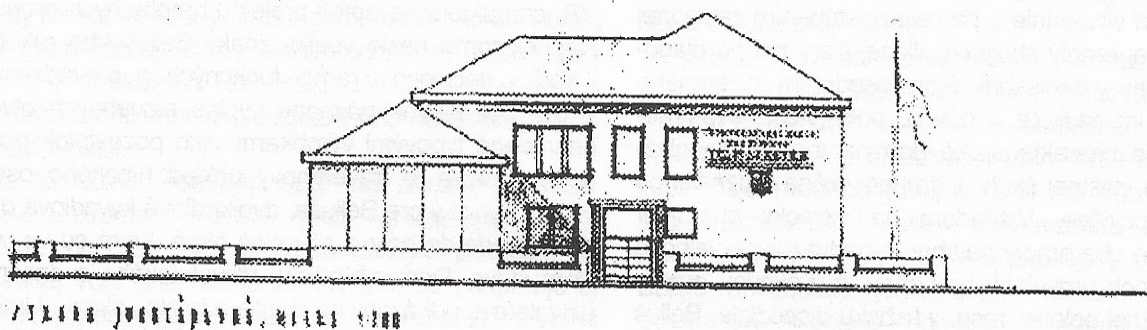
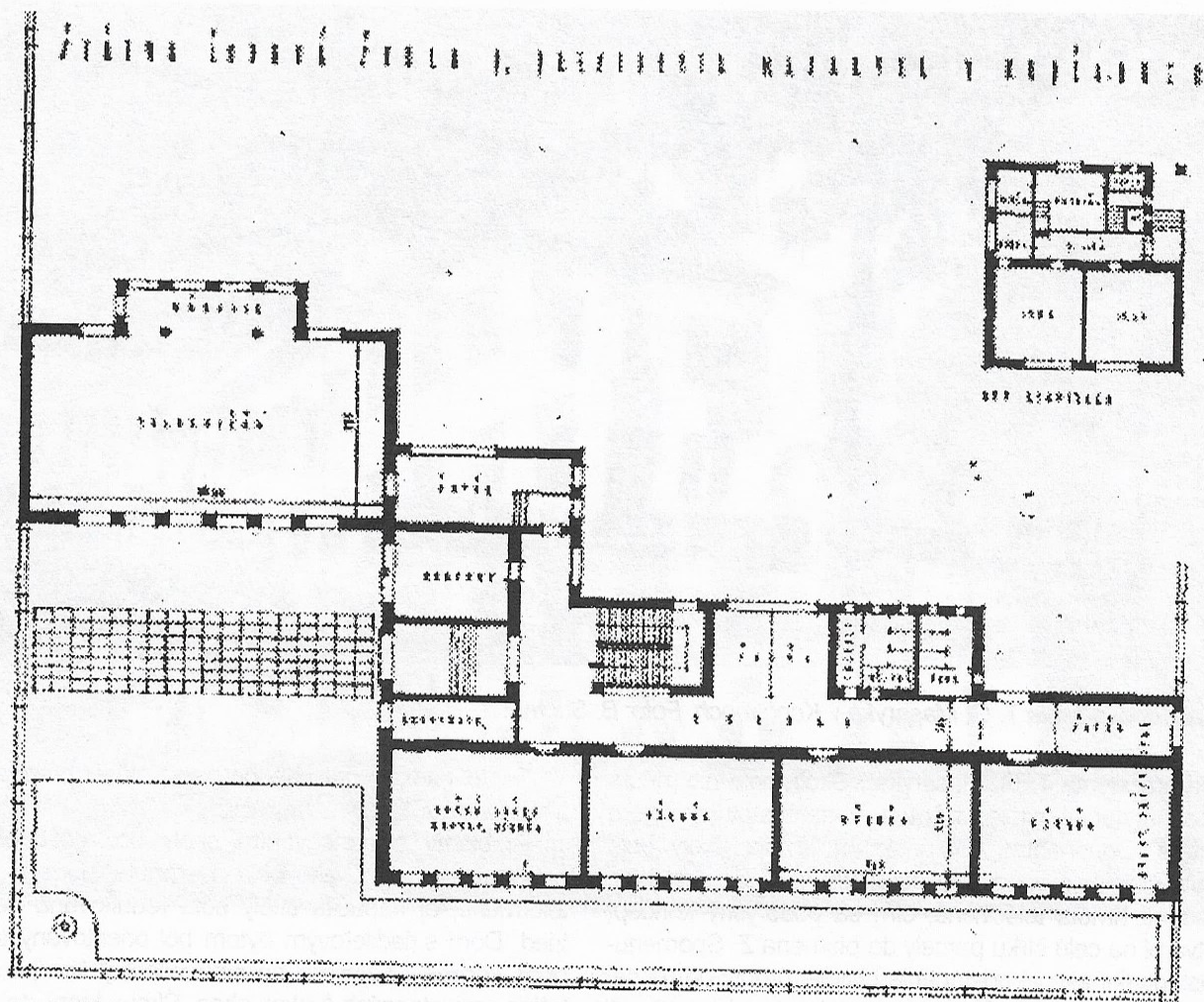
Podľa katalógu ZSA k výstave „Architektonické dielo Emila Belluša“ z príležitosti jeho 75. výročia narodenia sa uvádza z roku 1927 Stredná škola v Novom Meste nad Váhom. Táto istá škola, avšak vedená v materiáloch ÚSTARCH-u SAV pod názvom Ľudová a meštianska škola, je datovaná z roku 1935. Zo školskej kroniky som sa dočítal, že základný kameň Ľudovej školy v Novom Meste nad Váhom bol položený 7. 3. 1930 z príležitosti 81. narodenín pána prezidenta I. ČSR, T. G. Masaryka. Škola bola uvedená do užívania 9. 4. 1931 a bola vybudovaná nákladom 1,6 mil. Kčs z prostriedkov mesta a príspevím štátu. Škola niesla meno prvého prezidenta ČSR, T. G. Masaryka. Bellušova škola je súčasťou školského komplexu, ktorý sa nachádza v pokojnom, ale od centra mesta odťažitom prostredí: oproti Ľudovej škole cez ulicu stálo skôr postavené dnešné Gymnázium M. R. Štefánika od architekta A. Mezeru (1922-23) a diagonálne severozápadným smerom dnešné Stredné odborné učilište potravinárske a poľnohospodárske od architekta A. Balána, postaveného koncom dvadsiatych rokov.

Belluš mal k dispozícii veľký pozemok, v ktorom v prvej etape v jeho juhovýchodnej časti postavil do tvaru písmena „L“ osemtriednu Ľudovú školu. V druhej etape smerom severozápadným sa v tvare ďalšieho „L“ mala postaviť spoločná telocvičňa aj pre Meštiansku školu. Avšak druhá etapa nebola podľa Bellušových predstáv zrealizovaná. Pôvodná škola sa nakoniec rozrástla do 22-

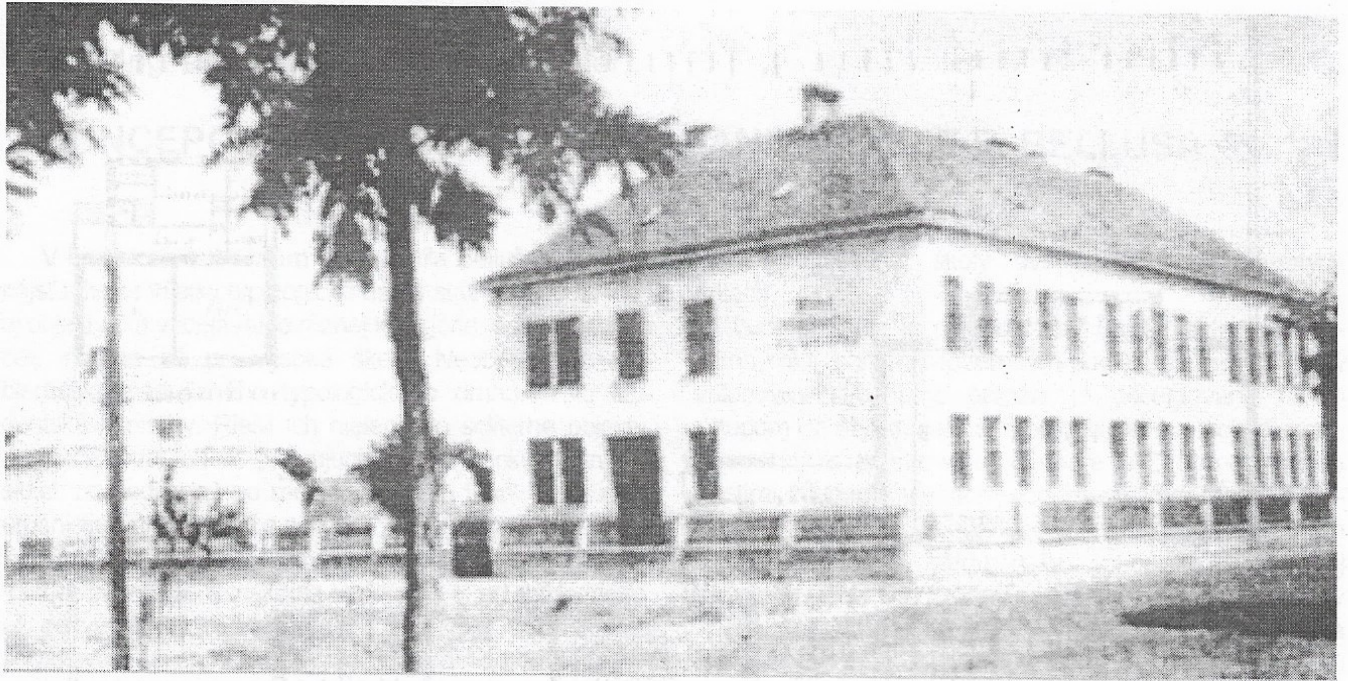
triednej Základnej školy avšak až v osemdesiatych rokoch.

Ľudová škola je dvojpodlažný objekt, s dvoma nadzemnými a jedným podzemným podlažím. Je zastrešený valbovými strechami, nárožie je akcentované nielen vstupom do objektu, ale aj bytom školníka a schodiskom. Hlavné krídlo, orientované vo smere V-Z momentálne so šiestimi triedami v oboch podlažiach má triedy orientované na juh. Triedy charakterizuje vždy päťica veľkých okien pre každú triedu. Cez schodiskovú halu aj s hygienickými zariadeniami nadväzuje na kolmé krídlo v smere S-J. Tu sa nachádza vedenie a administratíva školy so spomenutým bytom školníka. Obe krídla sú koncipované veľmi jednoducho a racionálne do dispozícičných a konštrukčných dvojtraktov. Existuje dokumentácia, ktorá dokladuje koncept Ľudovej a Meštianskej školy ako jedného celku. Podrobnejšia dokumentácia dokladá len hlavné krídlo so šiestimi triedami, čo vyvoláva dojem, že menšie krídlo s vedením školy bolo dostavané dodatočne. Avšak použité stavebné materiály, ako aj jednotné stavebné výplne potvrdzujú opak, že Ľudová škola bola v tvare L zrejme vybudovaná v jednej etape naraz. Z dispozícičného hľadiska ústi dnes zatvorený vstup do školy do „siene“ – vestibulu, s priamym nástupom na dvojramenné schodisko. Je zaujímavé, že Belluš v tejto škole ešte nepoužil pre neho tak typický travertín, ale v sokloch pracoval s umelým kameňom, a všetky ostenia, alebo iné architektonické prvky sú súčasťou štukovej fasády. Použité terazzo v chodbách nesie znaky doby a Bellušovho rukopisu: plochy šedého terazza sú po obvode lemované čiernym terazzom. Veľmi dobre graficky vymedzujú vstupy do tried, alebo iných priestorov. Široké, dvojramenné schodisko má plné vymurované zábradlie s dreveným, profilovaným držadlom. I keď Belluš vo svojom zastavovacom pláne počítal s vybudovaním ihriska, je na škodu veci, že dodnes nemá táto rozsiahla škola vyhovujúce a zodpovedajúce exteriérové telovýchovné plochy. Dnešná Základná škola pôsobí z estetického a architektonického hľadiska veľmi rozpačito, pretože je spojením dvoch rozdielnych generačných názorov bez rešpektovania toho prvého.

Rok na to, v roku 1928 sa zaoberá konceptom a v roku 1931 realizuje Štátnu ľudovú školu v Kopčanoch, v malej dedinke na Záhorí, neďaleko Holíčča. Škola je postavená v centre starej dediny a spolu s neďalekým kostolom tvorili vtedajšie „duchovné centrum“. S jej históriou, od prípravy až po realizáciu som sa zoznámil v článku Niny Gažovičovej pre PROJEKT 4/99, ktorý je vynikajúcim študijným a dokumentačným materiálom tohto diela. Preto budem vychádzať z tohto zdroja: Vznik tejto školy inicioval a prispel na ňu prvý čl. prezident T. G. Masaryk, po ktorom niesla aj jeho meno „Štátna ľudová

Štátna ľudová škola T. G. Masaryka v Kopčanoch: pôdorys prízemnia, pohľady. Projekt 1931

Štátna ľudová škola T. G. Masaryka v Kopčanoch. Foto: B. Suchý

škola prezidenta T. G. Masaryka". Škola bola navrhnutá ako osemtriedna, s telocvičňou a so samostatným bytom riaditeľa. Dominantná dvojpodlažná hmota školy bola pozdĺž ulice komponovaná do písmena L a k nej bola priradená hmota telocvične, čím sa pôdorysný koncept uzatváral na celú šírku parcely do písmena Z. Spomenuté ustúpenie, ako aj odstúpenie hlavnej hmoty od uličnej čiary, umožnilo v pozdĺžnom smere kompozície vytvoriť nástupný priestor, ktorému v nároží dominoval vlajkový stožiar ako symbol štátnej inštitúcie. Pôdorysný koncept písmena Z a situovanie v parcele odstúpením základnej dvojpodlažnej hmoty školy od uličnej čiary bol po diagonále vyvážený v školskom dvore osadením prízemného domu s bytom riaditeľa. V návrhu bolo priestorovo-hmotové riešenie charakteristické dominantnou dvojpodlažnou hmotou vlastnej školy, v druhom pláne so zníženou hmotou telocvične. Vzhľadom na vidiecky charakter obce boli pre obe hmoty navrhnuté nadväzujúce valbové strechy v troch úrovniach hrebeňov, s výškovou gradáciou v náročnej polohe, resp. v ťažisku dispozície. Belluš už tu, ako mladý architekt, dokázal zmysel pre vyváženú hmotovú kompozíciu, jej artikulovanie a prispôsobenie sa mierke v okolitej zástavbe.

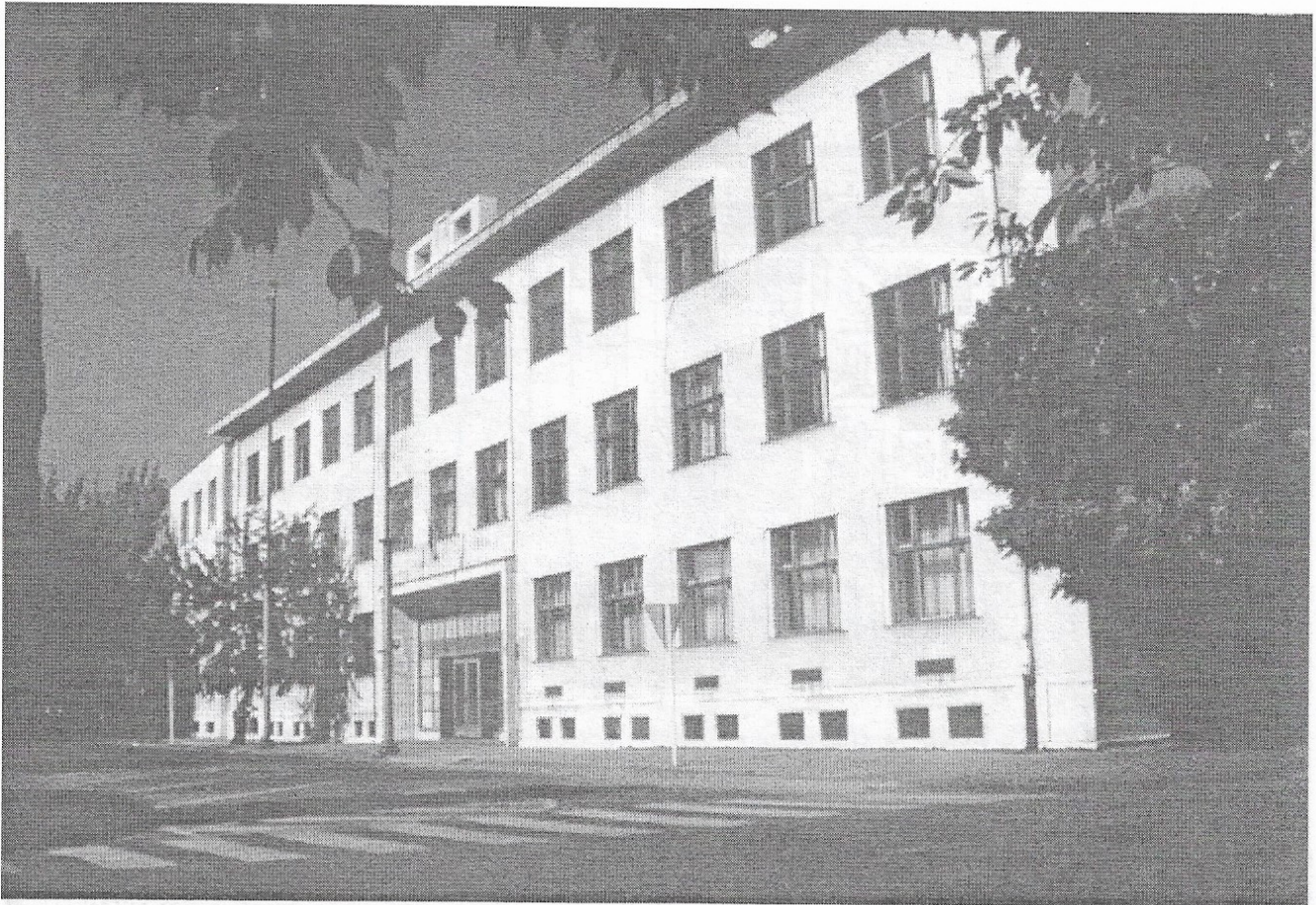
Pôdorysne je škola navrhnutá veľmi logicky: dispozíčný trojtrak prechádza na konci dlhšieho krídla do dvojtraktu. Na juhovýchod sú orientované učebne, na druhú stranu chodby dvojramenné schodište, vedľa ktorého je následne šatňová nika a hygienický blok. Každá trieda je presvetlená po celej dĺžke päťicou okien s minimálnymi medziokennými piliermi, oddelená od ďalšej širším stenovým pilierom. Dochádza tak k artikulácii okenných plôch a ich rytmizácii vo dvoch podlažiach na uličnej fasáde. Nástup v pozdĺžnom smere cez zádverie s vyrovňavajúcimi schodmi do mierne zvýšeného prízemnia ústil cez typické dvojkrídlové drevené kyvadlové dvere pred dvojramenné schodište.

Tento priestor bol chodbou so šatňou prepojený aj s telocvičňou.

Problémy s financovaním školy boli dôvodom, že nebola realizovaná, ako bola navrhnutá: upustilo sa od telocvične, aj kapacita školy bola redukovaná na šesť tried. Dom s riaditeľovým bytom bol orientovaný tak, že dnes komplex uzaviera po šírke vlastný komplex centrálnych umiestnených funkcií obce. Školu, ktorá do konca osemdesiatych rokov slúžila ako materská škola, za symbolickú cenu odkúpila od obce Hraničná polícia MV SR, charakterizuje oproti projektu hmota iných proporcií. Napriek tomu nesie všetky znaky Bellušovho rukopisu, i keď v detailoch v rámci funkčných a prevádzkových zmien boli hlavne pôvodné výplne stavebných otvorov nahradené typovými výrobkami. Ako pozostatok pôvodného riešenia je travertínový obklad hlbokého ostenia vstupu, typický pre Belluša, dvojkrídlové kyvadlové dvere zo zádveria do haly a pôvodné okná, ktoré sú vo veľmi zlom stave. Dom z hľadiska užívateľského a dnešného užívateľa je odkázaný na dožitie a totálnu skazu. Určite ju nezachráni ani pamätná tabuľa, že to bolo popri tamojšom kostole druhé najvýznamnejšie verejné zariadenie obce nesúce meno dodnes jednej z najvýznamnejších československých osobností.

Pri tejto príležitosti treba spomenúť Bellušov súťažný návrh na vysokoškolský internát Lafranconi v Bratislave v roku 1929.

Z roku 1936 sa datuje Bellušova budova Okresného úradu v Piešťanoch. Tento objekt bol postavený v kúpeľnom meste Piešťany v dobe, kedy sa mu venovala maximálna pozornosť zo strany miestnej verejnej správy povýšiť ich na kúpele svetového významu. To, že Piešťany z tohto obdobia sú toho naozaj dôkazom a popri získaní svetového mena v kúpeľníctve sú pre nás aj hmotným múzeom československej modernej medzivojnovovej architektúry, na ktorej mal Emil Belluš najväčšiu

Emil Belluš: Budova Okresného úradu v Piešťanoch (1936), dnes Priemyselná škola elektrotechnická

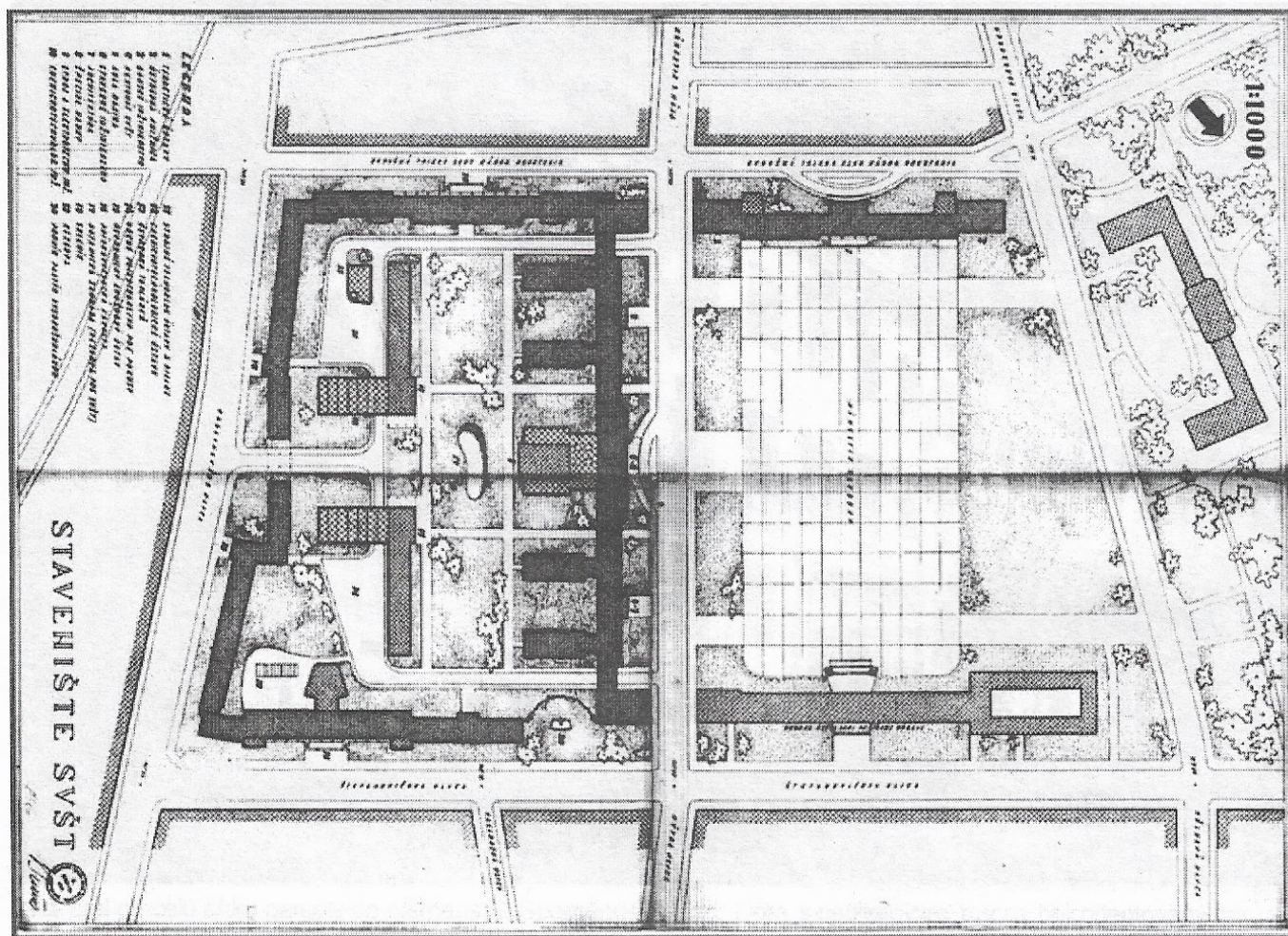
zásluhu. Tento objekt, stojaci na dnešnom námestí SNP, má v tomto priestore za partnerov ďalšie významné objekty mesta: Mestský úrad a gymnázium. Dnes objekt slúži Priemyselnej škole elektrotechnickej. Táto nová funkcia je dôkazom, že Bellušove stavby vyhovujú z hľadiska architektonicko-dispozičného riešenia aj transformácii funkcií.

Je to objekt osadený opäť na nárožie s plytkou valbovou strechou s veľmi dobre vyriešeným úzkym priečelím do ulice, ako aj s dominantným priečelím do námestia. Toto priečelie je symetrické, čo podporuje aj dvojica predsadených vlajkových stožiarov s veľmi zaujímavými detailmi, ktoré ich vertikálne vymedzujú do veľmi príjemných proporcií. Vstup do tohto objektu má už prvky typických Bellušových hlbokých presklených vstupných portálov a použitých materiálov a detailov: travertín a nerezové okenné profily, ktoré definujú horizontálne sklenenú plochu nielen po obvode v styku s travertínovým obkladom, ale zvyrazňujú aj vlastný štvordielny vstup, ktorý je súčasťou vstavaného zádveria. Symetria je zdôraznená aj v umiestnení štátneho znaku, taktiež v travertíne, nad vstupom na hrane odkvapovej rímsy strechy. Dimenzia a proporcia vyloženia strešnej rímsy veľmi pozitívne ukončuje objekt z bližších pohľadov evokujúc rovnú strechu. Architektonické a remeselné bravúry je možno zhladiť na viacerých detailoch objektu: na zábradlí hlavného schodiska, osvetľovacích telesách, kameňorezoch a kladení dlažieb a obkladov a pod.

Bez možnosti získania a poznania podkladov sa len zmienim, že E. Belluš v roku 1938 projektuje Strednú školu v Dunajskej Strede.

V roku 1937 bol na Slovensku schválený zákon o zriadení Vysokej školy technickej. Tento termín a akt možno považovať za začiatok skutočného rozvoja a výstavby vysokého školstva. V roku 1939 sa E. Belluš zúčastňuje medzinárodnej súťaže na Súbor vysokých škôl v Bratislave. V čase mnichovského diktátu bolo nielen územie Slovenska, ale aj Bratislavy zredukované. Belluš umiestňuje tento súbor významných stavieb do asanovanej oblasti Podhradia, na nábřeží Dunaja. Je zaujímavé hľadať určitú paralelu urbanistického a hmotovo-priestorového riešenia s výsledkami EUROPAN-u 4 s jeho návrhom. Určite nebol v súlade s dnešnými metódami a princípmi ochrany pamiatok, ale mal snahu dať bratislavskému nábřežiu nové monumentálne dimenzie. Podľa mňa bol to taký veľký vstup do veduty bratislavského Hradu a Starého mesta, ako Šilingerov Živnodom na Kollárovom námestí z roku 1927 do vtedajšej urbanistickej štruktúry bratislavského „Schöndorfu“.

V roku 1947, po definitívnom umiestnení SVŠT do Bratislavy z podnetu profesorského zboru SVŠT a SNR E. Belluš vypracoval komplexnú urbanistickú a ideovú štúdiu zástavby, doplnenú aj modelom dnešného námestia Slobody, príľahlých priestorov až po Radlinského ulicu. Štúdia bola následne orgánmi schválená. Priestor vtedajšieho ľudovo nazývaného „Firšnálu“ bol definovaný

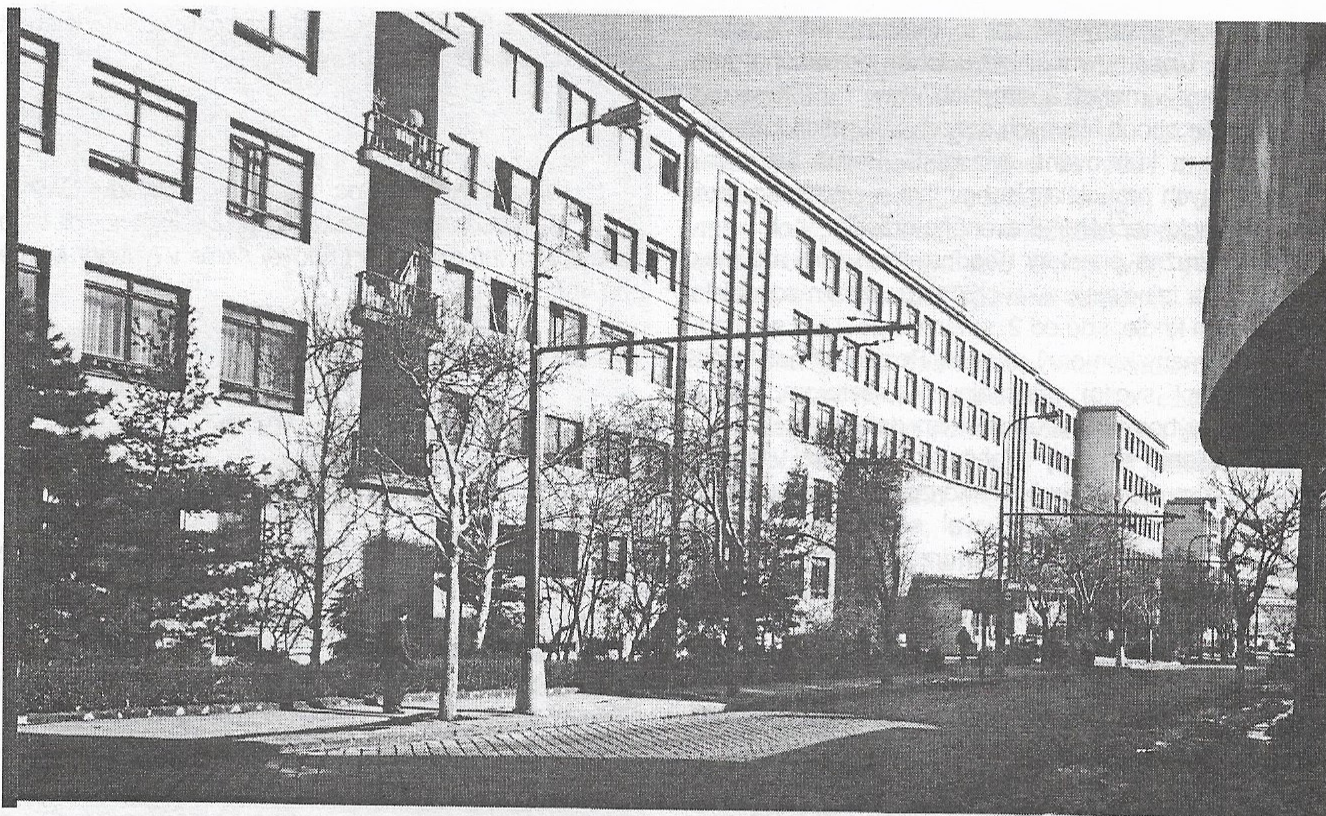
Emil Belluš: Ideový náčrt areálu budov SVŠT, 1947 (?)

priečne barokovou budovou dnešného sídla Vlády SR a novokoncipovaným komplexom SVŠT, pozdĺžne už s rozostavaným Poštovým palácom od profesorov Eugena Kramára a Štefana Lukačoviča a Pavilónom teoretických ústavov SVŠT. Oba tieto objekty spája nielen priamy, náprotivný dialóg, ale aj transparentné vestibuly. Vnútroblok komplexu SVŠT bol po obvode uzavretý viacpodlažnou zástavbou, ktorej súčasťou mala byť aj Prírodovedecká fakulta Komenského univerzity. Hrebienková a pavilónová zástavba vnútrobloku mali byť prímknuté k obvodu a ťažiskový priestor ponechaný ako vnútrobloková parková zeleň. Teda dnešný stav je ďaleko od Bellušom navrhovaného zámeru. Zaujímavé z hľadiska urbanistickej a hmotovo-priestorovej kompozície Belluš tento mestský megablok artikuloval prevýšením nárožia do námestia a ulíc Štefanovičovej a Mýtnej, oproti Poštovému palácu do nivelety jeho nižšej rímsy. Dnes bude tento priestor zvýraznený spolu s budovou Slovenského rozhlasu novostavbou Národnej banky SR. Dnešná Stavebná fakulta od Oldřicha Černého je situovaná ako vertikálny akcent na opačnom nároží uličného priečelia Starohorskej a Radlinského ulice.

V rokoch 1947-50 bol realizovaný Pavilón teoretických ústavov SVŠT, dnešná Fakulta architektúry STU. Bol to dovtedy jediný realizovaný objekt na základe urbanistického

konceptu komplexu budov SVŠT. Z mojej strany, keď denne chodím takmer svoju 1/4 života týmto vskutku zreлым architektonickým dielom (6 rokov štúdia + 9 rokov pedagogického pôsobenia) je mojim každodenným pôžitkom sledovať jeho morálnu, ale aj fyzickú odolnosť voči času. Navyše, akoby zo dňa na deň si ma viac podmaňoval a nútil rozmyšľať o kvalite architektúry, ktorá končí pri vynikajúcom diele jeho nesmrteľnosťou. Teda k veci:

Objekt je symetricky koncipovaný na celú šírku námestia do jeho juhozápadnej časti. V hmotovej skladbe používa pri dodržaní jednotnej výšky hlavnej rímsy priam klasicky osvedčené princípy akcentu a gradácie: stredná časť je z priestoru odstúpená, výstižnejšie povedané „strihnutá“ od oboch krídiel do námestia, ako by si vytvárala v ulici priestor pre hmotovo vrstvený konkávny vstup. Toto „vytlačenie hmoty“ sa prejavilo do priestoru námestia vystúpením platô s monumentálnym trojdíelnym schodiskom. Obojstranné vertikálne odpichnutie bočných krídiel je zvýraznené hlbokými lodžiami v ich kontaktných travé. Dominantnosť ťažiskovej hmoty objektu do námestia zvýrazňuje nielen trojdíelný vysoký rád presklenia vestibulu a predsadené monumentálne schodisko, ale aj umiestnenie štátneho znaku pod priebežnú pavlač ateliérov pod hlavnou rímsou a nakoniec aj dĺžkovo redukovaná vzdušná strešná nadstavba, spájajúca dve

vertikálne jadrá objektu. Krídlo s jednotnou rímsou ale opticky rozdielnou od následných častí objektu, orientované do Kolárovhovho námestia, výškovo veľmi dobre korešponduje s okolitou zástavbou. Cez priestor tohto námestia vzniká veľmi dobrý nielen architektonický, ale aj mierkový dialóg so Šilingerovým Živnodomom a s neskoršie postavenou Chemickou fakultou STU od V. Karfíka. K Banskobystrickej ulici sa toto krídlo s aulou a s dekanátom výškovo redukuje na vyvýšenú dvojpodlažnú hmotu. Toto riešenie veľmi dobre zapadá do miery zástavby Banskobystrickej ulice, akoby sa vnárala do zelených parkov Grassalkovichovho a Vládneho paláca, ako aj vlastného predpolia budovy a námestia SNP.

Dispozičný rozvrh a vnútorné priestory majú taktiež správne volenú gradáciu: takmer kubický transparentný priestor vestibulu prechádza cez dve otvorené schodiská do jednotlivých podlaží. Belluš počítal v každom podlaží nielen s adekvátnymi pracovnými priestormi, ale aj priestormi respiriálnymi. Tento koncept priestorovej elasticity a variability sa osvedčuje najmä umiestnením FA SVŠT dodnes, i keď sa postupovalo k ich totálnej negácii kvôli priestorovému profitu učební.

Vo vertikálnom vrstvení priestorov pre výučbu dochádza k redukovaniu ich objemov: na prízemí je aula s najväčšou kapacitou, ďalšie dve podlažia majú stredne veľké auditória, v posledných podlažiach sú len ateliéry s kapacitou 1-2 študijných skupín, na poslednom podlaží už vládne pokoj a ateliéry pre „privilegovaný“ diplomový ročník.

Objekt FA STU možno považovať svojim charakterom a komplexným riešením za jedno z vrcholných diel E. Belluša. Presvedča nás o tom nielen architektonický a priestorový koncept, ale aj celkové technické vybavenie, riešenie detailov a použitá škála materiálov a ich vysoké

technické a remeselné zvládnutie. Osobitú pozornosť si vyžadujú z hľadiska výtvarného cítenia autora vonkajšie keramické obklady. Tento typicky funkcionalistický povrch fasád využíva na tú dobu normálnu a pre nás počas socializmu i dnes takmer nedostihnuteľnú škálu sortimentu tvaroviek-lícoviek: od okenných parapetov a ostení až po rímsu. Bolo to dávno predtým, keď dnes obdivujeme kladačské výkresy napr. Maria Bottu. V exteriérovej časti sekunduje dominantnému keramickému obkladu typicky bellušovský kameň – travertín v sokloch, bordúrach a nadstavbách vonkajších schodísk či terás. Kamenárske práce v tomto objekte sú veľmi silnou zložkou nielen architektonickej invencie, ale aj vtedajšej, i keď už na začiatku „sorely“, remeselnej zručnosti: rozmerné masívne kamenné stupne, kombinácia nielen materiálová, ale aj špárorez dlažby vestibulu sú toho dokladom.

Výplne stavebných otvorov sú ďalšou kapitolou, ktorá si zaslúži pozornosť: väčšinu okenných výplní tvoria šesťdielne drevené okná komponované do štvorca v strede s vymedzením dvojice veľkých otváracích krídiel, ostatné štyri sú sklopné ventilačky. Tieto okná sa stali typickými v typových projektoch škôl. Vnútorné dvere, tak ako vlastný objekt, majú svoju výškovú a šírkovú gradáciu. Nielen to, ale sú rozlíšené i v materiáloch povrchov: v primárnych priestoroch sú vyššie a dyhované prírodnou dyhou do centrického diagonálneho vzoru, v sekundárnych priestoroch sú nižšie a užšie s olejovým náterom. Jednotlivé prevádzkové úseky na podlažiach oddeľuje dvojkřídlovými presklenými dverami, pre Belluša s typicky funkcionalistickými priečlami v dolnej tretine krídla. Na dvojici výtahových dvier sa objavuje typický funkcionalistický prvok, okrúhle okná.

Skvelé zvládnutie dreva demonštruje Belluš aj na interiéri auly. Jej konkávne auditórium tvoria dvojdielne seg-

menty lavíc, drevený obklad a samotný portál tabule s katedrou. Lineárnu modifikáciu tohto „dreveného“ interiéru uplatňuje v malých auditóriách.

Zábradlie oboch hlavných schodísk je príkladom, ako premyslene a kultivovane zvládal E. Belluš tvarovanie nielen čiernych profilov a plechov, ale aj vlastného profilovaného „nekonečného“ dreveného držadla.

Ani podružné priestory neodbavil len tak, ale majú svoje čaro a fajnovosti. Ako príklad uvádzam schodisko v západnom krídle, kde od 2. suterénu po 2.NP sa „hadí“ a vytvára krásny komorný priestor. Pozrite sa naň, určite vás prekvapí svojím minimálnym priestorom, ale aj noblesou s výbornými kamenárskymi detailmi.

Štuky stien a stropov, vylahčené drevenými vitrínami, lemujú svojimi fabiónmi všetky horizontálne komunikácie a primárne priestory. Obdivoval som vždy „odvahu“ spojenú s dnešnou remeselnou drzosťou, ako ich vedia ničieť vertikálnymi prestupmi, alebo povrchovým lištovaním káblových rozvodov.

V celom objekte fakulty, až do generálnej rekonštrukcie rozvodov UK ste nemali možnosť vidieť vertikálne stúpačky. Všetky boli zarabícované do dimenzií medziokenných pilierov, alebo stien. Moderné technológie ich priechodov cez stropy sú rýchlejšie a ekonomickejšie, ale pozrite sa na ne dnes! Je po priestorovej noblese a čistote, do očí sa tlačí spleť vertikálnych a horizontálnych rozvodov k radiátorom.

Zmysel a cit pre architektonický detail a individuálny dizajn Belluš uplatňuje aj v budove Pavilónu, teraz FA STU, v návrhu originálnych svietidiel: „klasicizujúci“ kazetový strop vestibulu má v každom poli objemné guľaté svietidlo, ktorého tienidlo pripomína secesnú tradíciu. Svietidlá v strednej úrovni výšky vestibulu na pilieroch evokujú vertikálne fakľové pochodne. Osvetlenie portálu v aule je docielené tvarovaním celého stropu do formy vlny, ktorá usmerňuje svetlo žiaducim smerom.

Navyše, ako na početných Bellušových dielach, aj tu je doklad spolupráce autora s výtvarníkom. Vôbec tomu neuberá konfrontácia výsostne funkcionalistickej budovy s plastickými reliéfmi nastupujúceho socialistického realizmu.

Je zbytočné sa rozširovať o ďalších výborných detailoch, treba ich keď nie každodenne, tak aspoň počas tejto konferencie vnímať. Mladým adeptom architektúry ich často dávam do pozornosti ako „školské príklady“. V mnohých prípadoch treba byť zhovievavý, pretože v rámci viacerých prestavieb sa toto vynikajúce architektonické dielo cítilo viac či menej.

Je šťastím pre mnohé generácie slovenských architektov, ktoré vychoval nielen profesor E. Belluš, ale dodnes celá plejáda pedagógov, že práve tento pavilón sa stal alma mater našich architektov. Mňa, ako relatívne krátko pôsobiaceho architekta v pedagogickej rovine nielen inšpiruje, ale je objektom, ktorý mi slúži ako príklad pre študentov v rámci profilových predmetov, ukazujúc na ňom na jeho avantgardnosť, súčasnosť a nadčasovosť. Jednoducho, ako celé Bellušovo dielo, aj tento objekt bol, je a ešte dlho bude príkladom excelentnej architektúry, zdrojom poučenia a inšpirácie.

V rokoch 1951-53 realizuje vysokoškolský internát Mladá garda, ale to už je o inom.

Ďakujem kolegovi, Doc. Ing. arch. Matúšovi Dullovi, ktorý ma upozornil na autenticitu Bellušovho diela a poskytol mi informácie o Ľudovej škole v Novom Meste nad Váhom.

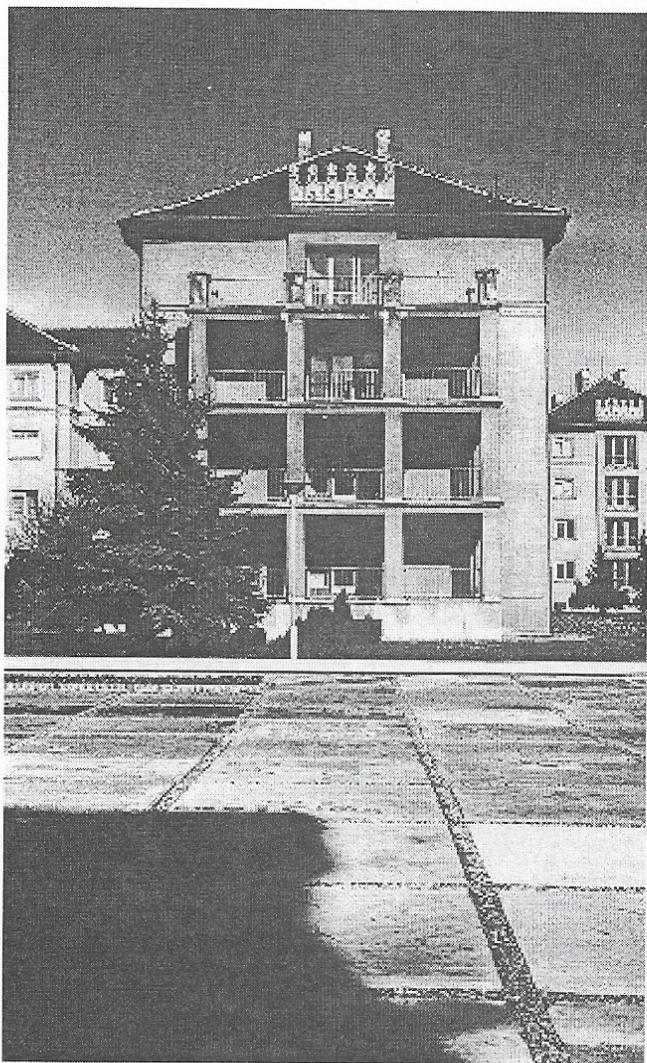
Literatúra:

1. Ladislav Foltyn: Slovenská architektúra a česká avantgarda 1918-1939
2. Nina Gažovičová: Štátna ľudová škola v Kopčanoch, In: PROJEKT 4/99
3. ZSA: Architektonické dielo Emila Belluša, Katalóg k rovnomennej výstave v Sieni D. Jurkoviča, 11/1974
4. Š. Šlachta a I. Dorotjaková: Sprievodca po architektúre Bratislavy, vydalo MERITUM 1996

Summary.

THE CONCEPT OF BUILDINGS FOR EDUCATION IN THE WORK OF EMIL BELLUS

The author of the paper has chosen out of the rich scale of various typological kinds of buildings, the buildings for education – schools, from primary schools up to the universities. He also presented the concept of Bellus for the students accommodation. Primary school in Nove Mesto upon Vah was the first example of his buildings of this kind, designed soon after he finished his studies of architecture at the Czech Technical University in Prague. The first stone of the school was put on 7th March 1930 at the anniversary of 81st birthday of the first Czechoslovak president T.G. Masaryk. It was finish-ed and open to pupils on 9th April 1931 and it cost 1.6 mill. Kcs. It is a two-story building, with a basement in the shape of "L". Originally it was planned for 8 classrooms and the end there were 22 classrooms in the 80s.

Emil Belluš: Vysokoškolský internát Mladá garda, 1951

The current state of the building is perplexed, since it is a connection of the view of two generations, without taking into account the views of the first generation. In 1928 Bellus prepares the concept and in 1931 the State school in Kopčany, a small village in Zahorie, near Holic, was built. The school is built in the center of the village and along with the close church, they created "spiritual center".

The origin of this school was initiated by the first Czechoslovak president who contributed financially and the school was named after him. The school was designed with 8 classrooms, a gymnastic hall and an apartment for the headmaster. Nowadays, the building is devastated and not even the memorial board on it can stop further devastation.

The building of the District Council in Piestany is from 1936. This building which stands on the SNP square is in the same space as some other important buildings in the city: the City Council and the High School. Nowadays there is a High School of Electro-engineering. This new function proves that buildings designed by Bellus are flexible form the point of view of the architectural and functional solution, even after transformation of their functions.

In 1939 Emil Bellus takes part in an architectural competition to design the University Campus in Bratislava. In the period of the Munich dictation, the territory of Slovakia and Bratislava was reduced. Bellus has located this campus on the river bank at the left side of the Danube.

In 1947-50 the Pavilion of the Theoretical Institutes of the Slovak Technical University was built, which is nowadays the building of the Faculty of Architecture Slovak University of Technology. At that time it was the only building, based on the urban concept of the Slovak Technical University, that was built. This building can be considered to be one of the masterpieces of E. Bellus. It has been proven by its architectural and spatial concept, its facilities and details, the scale of used materials, as well as perfect craftsmanship.

The author of the paper conclude that it is a good luck for the next generation of the Slovak architects, brought up by Prof. E. Bellus that his Pavilion of the Theoretical Institutes has become alma mater of the Slovak architects, as it is and long will be, an example of an excellent architecture, as well as the source of learning and inspiration.